

בעיות עבודה בענף שנות ה-40

אוריאל לוי - מתוך "תולדות ענף הבקר לחלב" עמוד 159

בימים שהיו 40-50 ימי עבודה לפרה, וברפת עבדו חברים בלבד - בלי שכירים ועובדים זרים, התנאים היו קשים מאוד. כיצד התמודדו הרפתנים עם בעיית המחסור בכוח עבודה בשנות ה-40?
אוריאל לוי מביא ניתוח מצב מהימים ההם

"מי אשם? מחשבות בשאלת העבודה ברפת"

א. עמיאל - "הבוקר" חוברת 28, 1943

מי אשם במצב של חוסר עובדים ברפתים? אין לי כל ספק, שזוהי עובדה קיימת לגבי רוב המשקים. עדים נאמנים לכך - האספות המרובות במשקים בשאלה זו והעובדה שבעיה זו לא יורדת מהפרק בשנים האחרונות באף כינוס או אספה, בכתב ובעל פה.

ייתכן שמידת מה של הפרזה הייתה בטענות הרפתנים בדבר תנאי העבודה ברפת, אך ברובן, הרי נכונות ואמתיות הן. באם יום העבודה ברפת הוא ארוך מעל למידה, אם רפתן איננו מקבל את יום החופש בזמן ומוכרח לאסוף שבתות מרובות, וכל זה בגלל חוסר עובדים - האם טענות אלה הן לא נכונות? לדעתי, יש לחפש את הפתרון בשתי חזיתות שלמעשה, קשורות האחת בשנייה.

שיפור תנאי העבודה ברפת

דשו הרבה בעניין זה ואני מתכוון רק לבור את אלו הדברים שיש ביכולתנו לשנותם או לתקנם. אופי עבודת הרפת שונה מאשר בכל ענפי החקלאות האחרים, בעיקר בגלל עבודת הלילה וההכרח להשבית שבתות וחגים. כל החיפושים אחר סדר חדש בעבודת הרפת סופם אכזבה - סידור מסוים

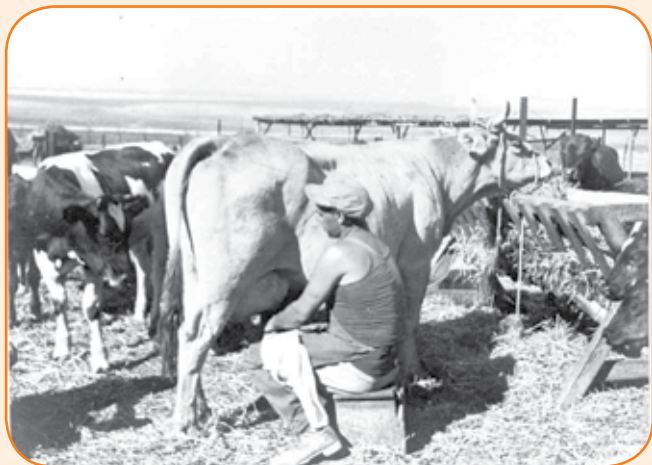
ביעות העובדים והתמדתם בענף היו בעיה כאובה ברפת הקיבוצית. תנאי העבודה היו קשים מאוד.

- חליבת ידיים ללא משמרות, 3 פעמים ביום;
- הוצאה יומיומית של זבל, על פי רוב במריצות;
- חלוקת כמויות ניכרות של מספוא ירוק בקלשון לאבוסים;
- נשיאת חבילות הקש והשחת והעברתן;
- הרמת כדי החלב המלאים;

כל אלה דרשו מאמץ גופני רב. תכנון המבנים נעשה ללא התחשבות מספיקה בתהליכי העבודה, דבר שהקשה בייחוד על העבודה ברפת המשפחתית. קושי מיוחד נוסף, היוו שעות העבודה הבלתי קונבנציונליות. התנהלו דיונים ללא סוף, מה הם סידורי העבודה העשויים להקל על הרפתן ולאפשר לו להיות בשעות של לפנות ערב עם בני משפחתו ולקחת חלק בחיים החברתיים כגון, אספות החברים, הצבעות והרצאות. גם לעבודת השבת והחגים לא נצא פתרון משביע רצון.

בארץ התהלכה אז "הגדרה מדעית" של רפתן: "זהו איש, שהוא ישר או רוצה לישון: מצב שלישי אינו קיים כלל".

על כל אלה - מוטב שניתן את "רשות הדיבור" לעובדי הענף עצמם:

חליבה בעמק הירדן - שנות ה-20

עין חרוד רפת א' חליבה ידנית - שנות ה-20

חליבת ידניים - רפת בקב. השרון 1928

חליבה בבית ספר חקלאי לצעירות בנהלל - 1928

יש לי ביטחון שבאם בידנו להשיג את הדברים האלה, שהם אלמנטריים ביותר, הרי בזה כבר נצליח.

החזית השנייה - **תביעתנו מהמשק**: הרפת היא חלק אורגני ובלתי נפרד של המשק החקלאי האינטנסיבי ובלעדיה הוא לא ייתכן ולכן, **על המשק להבטיח קיום תקין לרפת, לא רק על ידי הבטחת שטחי מספוא או בניינים, אלא גם כוחות עבודה שיוכלו לשאת בעול הענף**. עבודת הרפת לא סובלת כל דיחויים - היא מוכרחה להיעשות בזמן, בו ביום, ואם קורה מה את אחד העובדים ואין מי שיחליף אותו, הרי שהדבר פוגע ישר בחבר העובדים כי העבודה חייבת להיעשות.

ועוד עלינו להילחם בגישה המוטעית לגבי הרפת - היו תקופות שברפת עבדו מספר רב של עובדים זמניים בהכשרה (נוער). אני הזהרתי בפני הסכנה שתתגלה באחד הימים. כשכל העובדים הזמניים יעלמו מהאופק שלנו, ואז נעמוד בפני משבר קשה. תבעתי כניסת חברים לרפת. אינני מתנגד להכשרת נער ברפת, אך לא כפתרון לשאלת העובדים. אנחנו יכולים להכשיר נער רק אז, כשמספר הרפתנים במשק יהיה מספיק, בכדי שברגע שהנער ילך, לא נעמוד בפני "פנצ'רים", כי בן לילה לא נולדים רפתנים. לימוד החליבה כשלעצמו דורש חודשים. **עבודת הרפת צריכה להתבסס אך ורק על חברים. על כל חברי המשק להשתתף במשך השנים בעבודת הרפת.**

המסקנה הסופית

על המשקים להבטיח תוספת למספר העובדים הקבועים, כדי מילוי כל צורכי הענף ושמירה על תנאים אלמנטריים בעבודת הרפת. אי לזאת, יש צורך בקביעת מודוס מסוים, **שיחייב כל חבר במשק לעבוד ברפת בתקופה של לפחות שנתיים**. בלעדי זה לא תהיה אף פעם תקנה לענף הרפת והוא תמיד ישמש הר געש. עלינו לשאוף לכך, שבמרוצת השנים כל חבר ידע לחלוב, כפי שכל החקלאים בעולם יודעים לחלוב. ולבסוף אני חוזר ואומר, שבאם נבטיח לרפתנים את התנאים האלמנטריים הנ"ל, הם יתמידו וימשיכו בעבודה, ויהיה הדבר לברכה להתפתחותו ולקיומו של הענף. ■

הדברים נכתבו לפני 70 שנה!

שקל ורצוי במקום פלוני, איננו נוח במשק אלמוני, אך יש דברים והם אלמנטריים ומובנים לכל אחד ועלינו להשיג אותם:

1. **יום עבודה קבוע, בגבולות 8-9 שעות** - ייתכן ויימצאו מעריכים בטענה שזה עלול להוסיף אלו עשרות ימי עבודה ברפת, אך בריאותו של הרפתן והתמדתו בענף, לא פחות חשובים ממספר ימי עבודה, אפילו אם המדובר על רנטביליות.
2. **יום חופש בשבוע** - הדבר מובן לכול. כל עובד זקוק ליום מנוחה, אך הרפתן, לעתים די קרובות, לא מקבל את החופש המגיע ושהוא זקוק לו, בגלל המחסור בעובדים. כמה מרירות מיותרת גורם הדבר, מבלי להזכיר את אפסית הכוחות והעייפות וכאב הידיים.
3. **עבודה בשבתות ובמועדים** - דבר שאין למונעו, אך לו בכל משק היה מספר חולבים גדול יותר ממספר העובדים הקבועים, הרי אפשר היה גם לרפתן לתת, לעתים קרובות, שבת פנויה, כי גם הוא רוצה לבלות אז בחברת משפחתו או חבריו.
4. **החלפת עבודה** - כדאי לתת לכל רפתן, הרוצה בכך, לעבור לענף אחר לפחות ל-2-3 חודשים בשנה. כמובן, צריך להסתדר בתור מסוים. לדעתי, לא יהיה בזה כל נזק לענף, ולרפתן הרי זה ייתן הרבה מאוד - אפשרות להריח שוב את ריח השדה והכרת המשק לתקופה קצרה של חיים "ככל אדם".

חליבת ידניים - 1938